

Ajuntament de Girona

Museu d'Història de la Ciutat

PROJECTE EDUCATIU

Guia de continguts

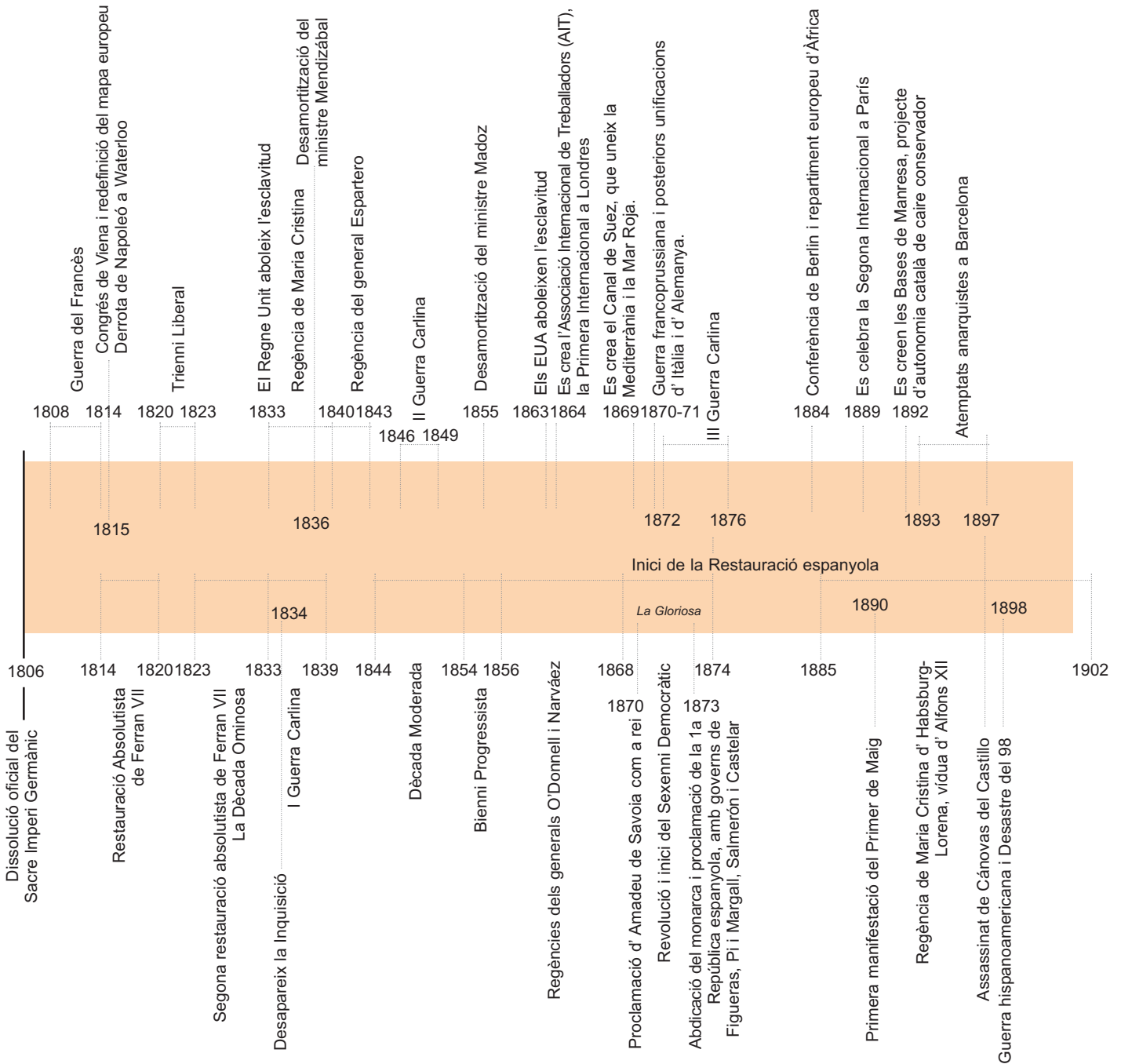
SALA 10

GIRONA AL SEGLE XIX

SALA 10

GIRONA AL SEGLE XIX

CONCEPTES BÀSICS:

- Consolidació de la industrialització i sorgiment de la fàbrica, amb la implantació de les primeres indústries.
- Alternança en el poder, al llarg del segle XIX, de liberals i conservadors.
- Encotillament de la ciutat per culpa de les muralles.
- Girona es consolida com una ciutat de serveis, gràcies a l'atorgament de la capitalitat provincial.
- Processos desamortitzadors que afavoreixen les diverses reformes urbanístiques.
- Aparició del moviment obrer i les primeres reivindicacions laborals.

ELEMENTS MUSEOGRÀFICS REFERENCIALS:

1. **Plafó fotogràfic** on es mostren els béns eclesiàstics desamortitzats a la ciutat de Girona.
2. **Fotografia del Pont de Pedra**, amb el carrer del Progrés al fons, símbol de la modernització gironina.
3. **Panells mòbils al centre de la sala**, amb els canvis urbanístics del moment.
4. **Fragment de la muralla del Mercadal** (baluard) S. XVIII. Còpia en guix

La recuperació demogràfica de la ciutat, després de la Guerra del Francès, va ser un desenvolupament llarg i complicat. En les diferents fotografies d'aquesta sala es pot observar l'existència d'un fort corrent migratori, sobretot d'origen rural, que és una de les causes per explicar aquest procés. Molts dels nouvinguts a Girona eren propietaris **hisendats**, que es van instal·lar a ciutat per la inseguretats del camp, en un context de guerres carlines. La classe benestant de la regió de Girona va preferir instal·lar-se en la capital de província. Amb una intensa vida social: casino, teatre, cafès, balls... A la ciutat hi residien, entre d'altres, els servents domèstics i els hisendats. Els dos extrems de la classe social pagesa, l'estrat més baix i el més alt. També cal destacar el pes social dels comerciants i els negociants. Molts d'aquests hisendats van ocupar càrrecs polítics al govern municipal, sobretot durant la restauració absolutista.

El retorn del “**desitjat**” rei, **Ferran VII**, va suposar el retorn de l'**absolutisme**. El primer període absolutista va anar del 1814 al 1820. Del 1820 al 1823 hi va haver un intent de govern liberal, que va acabar amb un segon període absolutista del 1823 al 1833. Durant aquest primer terç del

segle XIX es va consolidar el grup dels hisendats, com grup social amb vocació i pràctica de classe dirigent. El nou ordre liberal es va anar construint sobre els grups socials benestants. Poder polític i poder econòmic eren dues cares d'una mateixa moneda. Així, es van donar alguns passos per alliberar-se del pes econòmic de l'església. El més rellevant d'aquests és la **Desamortització**. El nou estat liberal va assumir el cost del manteniment de l'ordre social i la defensa dels interessos privats de propietat a través de la creació de la Guàrdia Civil (1844) i la Guàrdia Rural (1849). Els hisendats van anar imposant el nou concepte de propietat, que més els convenia als seus interessos. Els menestrals eren un sector més gran que els hisendats, però tenien un pes molt menor en el govern municipal. El mateix passa amb els comerciants. Per tant, els diferents grups socials no estaven representats de forma equitativa en el govern municipal.

La **Primera Restauració Absolutista** (1814-1820) va ser un període fosc i trist per la ciutat. Després de l'esforç humà de la Guerra del Francès, Girona encara estava sota les forces de l'Antic Règim, fins el pronunciament de Riego, a Cabezas de San Juan (Sevilla), que va ser el primer d'una sèrie d'aixecaments contra l'absolutisme de Ferran VII, que el van obligar a jurar la **Constitució de Cadis del 1812**. Aquest fet, però, no va comportar canvis radicals. Mentre les reformes liberals eren moderades, els primers ajuntaments de Girona es comprometien a complir-les. La cosa canviava amb les reformes més radicals, com la desamortització o l'abolició del mig delme, amb les que es mostraven en desacord. El punt més àlgid d'aquests desajustaments es va produir amb el règim liberal del **Trienni** (1820-1823), que va provocar diversos aixecaments reialistes, que buscaven un retorn a l'ordre absolutista. Aquests esdeveniments van marcar el preludi de la **Primera Guerra Carlista** (1833-1840). La base social d'aquests aixecaments es trobava en el descontentament dels camperols, perjudicats per la reforma fiscal i la caiguda dels preus agraris. El fi definitiu d'aquest intent liberal va ser obra de la intervenció militar estrangera dels "*Cent Mil Fills de Sant Lluís*". Exèrcit enviat per la Santa Aliança, per acabar amb el focus revolucionari espanyol, exemple perillós per la resta de països europeus.

La **Segona Restauració Absolutista** (1823-1833) es coneix també com "*la Dècada Ominosa*". Un règim que va haver de realitzar diverses depuracions per retornar a l'estat anterior al període constitucional. Una manera d'aconseguir-ho va ser amb la creació de la Junta Provisional Realista dels corregiments de Girona i Figueres, que es va ocupar, entre d'altres coses, de recuperar els antics béns i drets del clergat. Per defensar el nou règim es va establir el Batalló de Voluntaris Reialistes. Els atacs al règim absolutista no provenien només dels liberals. Els sectors més "ultres" dels reialistes també van mostrar el seu descontentament. La mort de Ferran VII (1833), va donar lloc a un règim liberal i es va crear una nova organització, la Milícia Nacional. En aquests moments, **la ciutat de Girona es va mantenir fidel a Isabel**

II, filla del rei i hereva de la corona. Però en morir el seu pare tenia menys de 3 anys i per això, la seva mare, Maria Cristina, es va fer càrrec de la regència del govern fins el 1840.

La primera guerra carlina (el carlisme va ser un moviment polític conservador motivat pel desig de crear una branca alternativa als borbons) va agreujar encara més la situació de l'hisenda municipal. El 1834 el moderat ajuntament de Girona va apostar pel sistema del justo medio i l'Estatuto Real, una carta atorgada per la reina regent Maria Cristina. Un sistema d'equilibri i moderat, però que no va aconseguir complaure ningú. Així, els anys següents van estar marcats per diversos avalots populars en diferents poblacions de Catalunya. A Girona, la tensió social era menor que a la resta. En tot moment es va procurar evitar desordres públics. La Milícia Nacional, de base popular, també va tenir un paper decisiu en el manteniment de l'ordre. Encara que, en alguns moments va despertar el recel de les classes benestants que controlaven l'ajuntament. Entre 1840 i 1843 va tenir lloc la Regència d'**Espartero**. Va haver-hi diversos aixecaments moderats i l'ajuntament i les diferents autoritats provincials es van posicionar al costat d'Espartero.

Del 1844 al 1854 va tenir el període de **La Dècada Moderada**, caracteritzada per una voluntat de retorn a l'ordre, que com ja hem dit, va portar a la creació de la Guàrdia Civil (1844). La Milícia Nacional es va eliminar i es va instaurar el vot censatari, en una nova llei sobre organització i atribucions dels ajuntaments i diputacions del 1845, que va reduir el dret de vot a una minoria ridícula escollida segons el grau de riquesa. Es va aplicar la Constitució conservadora de 1845 i el centralisme administratiu es va fer present en la figura dels **gobernadors civils**. En els assumptes més rellevants de l'administració local hi intervenien els majors contribuents.

La segona guerra carlina a Catalunya (1846-1848) va coincidir amb una important crisi de subsistències el 1847, a més de la crisi del comerç i la indústria, que a la província de Girona va afectar especialment la indústria del suro i del cotó. El pronunciament del general O'Donnell va donar lloc a un nou període de govern progressista (1854-1856). Les autoritats van estar sobretot preocupades pel manteniment de l'ordre públic. Del 1856 al 1868 va tenir lloc un nou període moderat. En aquests períodes difícils el treball mancava a la ciutat i per evitar possibles revoltes, les autoritats van recórrer a la beneficència i a les mesures d'ordre públic.

Una de les mesures liberals més remarcables va ser la **lleï desamortitzadora del ministre Mendizábal**. Aquesta desamortització eclesiàstica del 1836 va permetre emprendre diversos projectes urbanitzadors a l'interior del nucli emmurallat. Les propietats dels eclesiàstics regulars i seculars van passar a mans de Bienes Nacionales i van ser, al seu torn, venuts en pública subhasta. La majoria de convents gironins desamortitzats van ser destinats a un ús públic. Molts es

van convertir en places i carrers de la ciutat. En total a Girona van ser 9. Així, aquesta desamortització de Mendizábal va afavorir un creixement industrial de tipus modern. La sèquia Monar, que deriva de les aigües del Ter i desemboca a l'Onyar, va tenir també un paper rellevant en l'inici de la indústria moderna i se'n van beneficiar les fàbriques tèxtils de Salt, Santa Eugènia i el nucli d'empreses que es van instal·lar al barri del Mercadal: dues de filats i teixits de cotó, la fàbrica de paper **La Gerundense** i la foneria **Planas**, quatre de les cinc fàbriques més importants de Girona. A la zona de Pedret, l'ajuntament disposava d'un molí i s'instal·là també una altra fàbrica de paper, **La Aurora**. Aquestes 5 fàbriques i el procés desamortitzador van ser els dos motors de la industrialització gironina. Els anys centrals del segle XIX van ser de creixement de la població, en gran mesura per l'allau d'immigrants en aquests moments. A Girona aquest creixement urbà va coincidir amb el creixement rural i la ciutat va deixar de créixer quan va deixar de créixer el camp. Però, tot i això, el moviment obrer a Girona era poc rellevant i anava a remolc de les iniciatives de Barcelona i altres nuclis fortament industrialitzats. La majoria, del mig centenar de treballadors de fàbrica als anys seixanta del segle XIX, eren dones i nens.

La condició de Girona de plaça forta va impossibilitar l'enderrocament de les muralles i la construcció de l'eixample fora del seu recinte. Aquest fet es va retardar fins a inicis del segle XX. El creixement considerable de la població durant el període 1850-1860 va portar a la necessitat de construir noves vivendes, però aquest creixement urbanístic es va dur a terme en els espais alliberats per les desamortitzacions, a la part vella de la ciutat i en el barri del Mercadal, en aquest cas, el plafó del MHCG dedicat a la desamortització permet fer-nos una idea visual de l'impacte que va suposar per la ciutat aquest procés. Al llarg de l'Antic Règim, els eclesiàstics van assolir una considerable riquesa urbana i a l'estiu de 1835 els frares i els monjos residents a Girona ja havien abandonat els seus convents.

El progressisme liberal no va ser sinònim de vandalisme cultural o anticlericalisme i prova d'això va ser la creació de la Comissió de Monuments Històrics i Artístics. Els principals objectius d'aquest organisme van ser reunir informació sobre convents monàstics i altres antiguitats dignes de ser conservades, reunir llibres i tota mena d'objectes propietat de l'estat, tenir cura dels museus i biblioteques provincials, a través de la ordenació, catalogació i ampliació dels seus fons... Els recursos provenien de les subvencions de la Diputació Provincial i del Govern a instàncies de la Comissió Central de Monuments.

La revolució del 1868, **La Gloriosa**, va significar l'inici del **Sexenni democràtic** (1868-1874). La crisi política i militar, factors de caràcter econòmic i un nou discurs polític, alternatiu, al del liberalisme doctrinari són alguns dels factors que van provocar aquesta revolució. A l'estiu de 1868 va haver-hi una pujada dels preus dels productes de primera necessitat, va augmentar el nom-

bre de captaires i pobres i es van incrementar les malalties i la mortalitat. El 17 de setembre del 1868 va haver-hi un cop d'estat, sota l'aparença d'una revolució, acompanyat d'un moviment popular, urbà. Hi havia una major socialització de la cultura política, com ho demostra el fet que les classes mitjanes es van implicar en aquests fets i van reclamar democràcia. A més, els sectors populars es van mobilitzar per exigir transformacions d'ordre social. Per tant, estem davant d'un moviment molt heterogeni. La ciutat de Girona va anar actuant a remolc dels esdeveniments i l'adhesió de la ciutat al pronunciament es va produir de forma pacífica. Es va formar una Junta Revolucionària, de majoria progressista, que reclamava el sufragi universal masculí, la llibertat de reunió, d'expressió, la llibertat d'ensenyament i tota una sèrie de drets democràtics. Es van suprimir les quintes, la pena de mort..., es va establir la lliure circulació de béns i es van abolir les forces repressives. A més, es tenia previst l'enderrocament de les muralles i tota una sèrie d'importantes mesures urbanístiques. Hi havia, però, contradiccions entre els interessos del Ministeri de Guerra i els gironins, que tenien l'origen en la discussió sobre qui ostentava la propietat dels solars que quedarien lliures després dels enderrocaments.

Una de les característiques més importants del Sexenni democràtic va ser l'aparició de les **eleccions**: les llibertats públiques i el sufragi universal masculí van fer d'aquest període un moment polític excepcional. El nombre d'electors en les eleccions de sufragi universal van augmentar espectacularment respecte a les eleccions anteriors de sufragi censatari. En les eleccions de 1869 a Girona va triomfar l'opció catolicomonàrquica, la política catòlica es va articular també al voltant del neocatolicisme. A la circumscripció, però, la victòria va ser per la candidatura republicana amb una gran diferència. Aquest fenomen electoral de discrepància entre la capital i el districte va ser habitual en aquest període. A la demarcació de Girona hi havia una forta presència del republicanisme federal, a diferència de Girona ciutat. La qüestió catòlica va reforçar el partit carlí. A Girona, el carlisme va aplegar propietaris, hisendats i professionals, a més de les bases populars (artesans i camperols). Durant el Sexenni democràtic, els aldarulls i conflictes urbans van sovintejar. El **federalisme republicà** va aparèixer com una opció que admetia les inquietuds populars i les podia encarrilar políticament. En aquests moments es va anar estenent el moviment obrer organitzat i amb el nou marc de llibertats democràtiques van aparèixer nous conflictes de naturalesa política i sindical: qüestió salarial, jornades laborals, condicions de treball...L'instrument nou d'acció va ser la vaga. A Girona, el 1872, es va constituir la federació local de l'AIT, l'Associació Internacional de Treballadors. Després d'un període de 2 anys, del 1871 al 1873, de monarquia constitucional, amb Amadeu I, escollit rei per les corts, va arribar la **I República espanyola**. Entre febrer de 1873 i gener de 1874 van haver-hi 4 presidents diferents de la República (Figueras, Pi i Margall, Salmerón i Castelar), d'una debilitat extrema, fins el pronunciament del general Martínez Campos, que va donar pas a **La Restauració**.

LA RESTAURACIÓ

La Restauració (1874-1923) va encetar una primera etapa d'estabilitat política fins el 1898, gràcies a un sistema de govern basat en l'alternança al poder dels **partits conservador** (Antonio Cánovas del Castillo) i **liberal** (Mateo Sagasta), sota la monarquia d' **Alfons XII**, fill d' Isabel II.

La ciutat de Girona va presentar una **transformació lenta, limitada i modesta**. La població estava estancada o amb un creixement poblacional pausat. Encara que Girona va ser molt avançada pel que fa a l'enllumenat públic i en l'àmbit de l'electrificació, la ciutat presentava una potència industrial molt endarrerida. El creixement propi d'una ciutat moderna no el va viure fins ben entrat el segle XX, a partir dels anys vint. Així, la Girona de la primera etapa de la Restauració va ser, sobretot, una ciutat provinciana, carrinclona i eclesiàstica, de botiguers i funcionaris. No hi havia una classe obrera organitzada i nombrosa, com tampoc una burgesia empresarial democràtica i moderna. La ciutat es va consolidar com una ciutat de serveis i d'activitat comercial. En comptes d'expansió industrial hi va haver una expansió del comerç i la botiga. Una atmosfera conservadora, autàrquica i de defensa d'interessos individuals o gremials que impedié avançar. Tot i això, la ciutat va viure alguns progressos importants, com la **instal·lació de l'enllumenat elèctric el 1886**. La segona ciutat d' Espanya, després de Barcelona, en aconseguir-ho. Un altre progrés destacable va ser el tren d'abast nacional i el tren petit, que donava una marcada centralitat a Girona. És en aquest moment que es reparen els ponts antics i s'en fan de nous, ja que les riuades s'emportaven, cada dos per tres, les passeres de fusta. D'aquesta manera van aparèixer els ponts de les Peixateries Velles, el de Sant Agustí, el del carrer del Carme i el de Galligants. L'urbanisme ciutadà va obtenir algunes millores, així com els serveis públics i la higiene pública, com l'aigua corrent, els bombers, la policia, etc.

La condició de plaça forta va fer sotmetre el desenvolupament urbà als interessos militars, la qual cosa va fer que la ciutat no pogués superar el recinte emmurallat a l'hora de créixer. Per tant, la capitalitat de Girona presentava avantatges i desavantatges. A més, els governs de la Restauració no es preocupaven d'ajudar econòmicament a l'ajuntament per les diferents despeses i l' Audiència, els jutjats, les casernes...havien d'anar a càrrec municipal.

La forta influència clerical continuava present a la ciutat i el poder, al darrer quart del segle XIX estava en mans d'uns quants representants de l'oligarquia. Rendistes i comerciants eren els capitosts de la societat gironina. L' Ajuntament seguia els interessos de les classes mitjanes i benestants. La vida política gironina també estava marcada per la premsa, amb un paper actiu a la ciutat. Amb diaris conservadors, republicans, anarquistes, catalanistes i carlins. Aquesta premsa i les seves baralles polítiques van ser la manifestació del pensament polític gironí. El

moviment obrer encara no estava ben organitzat, ni conscienciat, encara que ja començaven a sorgir les primeres associacions. El catalanisme polític estava a punt d'esdevenir una força política, després de deixar enrere el seu caràcter essencialment cultural o de reivindicació ciutadana.

En la Girona del tombant de segle, hi va haver un canvi de tendència. La població, l'economia, l'urbanisme i la política van aportar un nou dinamisme. Una nova etapa, de més implicació burgesa, d'obertura econòmica, de transformació urbana. Una tendència progressiva al creixement. La transformació més destacable d'aquests moments va ser, per fi, l'enderrocament de les muralles, tema recurrent en els plens de l'Ajuntament de final de segle, que va permetre l'expansió de l'eixample gironí. Amb carrers regulars, amples, que permetien la circulació fluida d'una ciutat moderna. Es va configurar la plaça Sant Agustí, el carrer del Nord, la Gran Via de Jaume I, que segueix el traçat de la muralla...A més, aquest creixement urbanístic es va veure afavorit per un nou vigor econòmic. Una expansió industrial i comercial. La política també es va veure influenciada per aquests canvis i visqué variacions. El caciquisme i les forces polítiques clàssiques de la restauració van arribar a la seva fi, amb el desastre del 1898. Va aparèixer una ciutat més dinàmica, social i culturalment. Es va anar avançant cap a una societat capitalista i moderna. Una Girona més oberta a les influències de fora i això es va notar en la literatura i la cultura, amb una revifalla important de la mà del modernisme i el noucentisme. Tota aquest dinamisme i pluralitat es va veure reflectit en la premsa, on van aparèixer les batalles polítiques i ciutadanes i aquests canvis importants, sota una voluntat de sortir de la Girona grisa, del tedi i l'ensopiment. Poc a poc es va passant de l'alternança de liberals i conservadors a unes forces polítiques catalanistes. **El catalanisme d'esquerra va ser el republicanisme que es va imposar a Girona davant de la Lliga, partit català i conservador.** Catalanistes de dreta i d'esquerra van dominar les eleccions, però el poder estava en mans de conservadors i liberals espanyols, amb alguna excepció progressista. També es van viure moments de gran tensió amb la Setmana Tràgica, la Solidaritat, amb polèmiques lingüístiques, etc. Hi havia una certa dinàmica cultural i ciutadana. La premsa tenia un paper molt actiu i va ajudar a crear l'atmosfera d'agitació necessària. La premsa política, però també la cultural. De 1900 a 1923 van aparèixer més de noranta noves publicacions. La majoria eren en castellà. El català era la llengua de la majoria, però no era oficial i era poc utilitzada en els mitjans de comunicació. Poc a poc, a partir de petits avenços es va fer possible la consolidació del catalanisme polític i cultural a la ciutat. El Modernisme i el Noucentisme van ser dos moviments estètics imprescindibles per entendre la força del catalanisme polític. El clergat va anar passant-se al catalanisme conservador, des de les posicions més tradicionalistes. Així, el catolicisme es va adaptar al catalanisme polític.

La **Solidaritat Catalana** (1906) va ser un moviment catalanista que aplegava diferents partits nacionalistes catalans, carlins i republicans. Aquest va ser un gran moment pels catalanistes de Girona. Diaris i revistes propagaven la idea d'organitzar políticament el país. Així, Girona encara que amb retard, va acabar de deixar a un costat l'autarquia i el caciquisme i es va afegir als corrents de modernitat i consciència política que van marcar la història de Catalunya. Sense poder desempallegar-se, però, del provincianisme i tancament tan característics de la ciutat.

En aquests moments, de les darreries del segle XIX i començaments del segle XX, els gironins van haver de patir tota una sèrie de calamitats, com el còlera, la difteria i sobretot, la grip. Així com els ensurts produïts per les inundacions del Ter, el Güell, l'Onyar i el Galligants.

Girona era una ciutat de tertúlies i de cafès. De teatre i de literatura, aviat també del cinematògraf, de diferents associacions culturals, religioses, econòmiques, patriòtiques, excursionistes, etc. També era una ciutat de forts contrastos, la vida ciutadana estava envaïda pel catolicisme. Una ciutat puritana que havia de conviure amb la prostitució habitual, les tabernes i l'alcoholisme, el frau i el contraban. De les lluites dels obrers per obtenir millores laborals, aviat van sorgir diferents protestes, com les vagues dels obrers gironins, en diverses ocasions. De fet, no deixaven de ser les tensions i els problemes normals del seu temps.

La crisi del sistema de la Restauració, iniciat al 1874, va començar el 1917 i va acabar el 1923, amb la dictadura de **Primo de Rivera**. El 1917 va ser un any de forta crisi social, enmig d'un marc influït per les repercussions de la I Guerra Mundial, la Revolució Russa o la vaga general de l'agost de 1917. Es van produir canvis en les institucions i una crisi social de gran envergadura. El governador civil tutelava les accions municipals i la Diputació, però amb l'arribada del catalanisme polític i la nova embranzida del republicanisme, les institucions van gaudir d'una major autonomia. El nou marc polític català es caracteritzava per l'ascensió del republicanisme federal i el regionalisme, i per la crisi dels partits del règim, monàrquics i liberals. En els anys de crisi del sistema restauracionista, del 1917 al 1923, la formació més votada per formar diputats al Parlament va ser la **Liga Regionalista**. A més, aquest partit va controlar també la Diputació i en aquests anys, també l'ajuntament, juntament amb els republicans i alguna excepció. Per aquesta època, la ciutat rondava les 17.000 persones. D'aquestes, la major part treballaven en el sector tèxtil. La fàbrica **Grober** era la que tenia una major concentració d'obrers. La resta d'empreses es concentraven en el sector de la construcció, la fabricació de paper, l'alimentació i la metal·lúrgia. La I Guerra Mundial va ser tota una oportunitat pel sector tèxtil, ja que va permetre adquirir els mercats, que els països en guerra no podien abastar. Aquest bon moment va durar fins la fi de la guerra el 1919, quan va entrar en crisi per la competència de les indústries dels països, que anteriorment estaven en guerra.

En la majoria de les vagues que hi va haver es van reivindicar millores laborals, a més dels preus i salaris, també es va reclamar una reducció de la jornada de treball. El 1919 el govern de l'Estat va decretar la jornada de vuit hores. El sector de la construcció ja ho havia aconseguit l'any ante-

rior. En les fàbriques tèxtils s'arribava a treballar fins a 14 hores diàries. Altres problemes pels treballadors eren l'estabilitat en el lloc del treball, la protecció en casos de malaltia o accident, etc. Per això va ser molt important pels treballadors la tasca realitzada als sindicats. Girona, encara no disposava d'un sindicat fort, però entre 1910 i 1918 van haver-hi vint-i-una associacions de treballadors. El sindicat més destacat d'aquests moments va ser la Confederació Nacional de Treball, la CNT. A Girona consta un sindicat cenetista el 9 de novembre de 1919. La major part dels treballadors gironins hi estaven representats. La influència de l'UGT era molt limitada, en part per culpa de la seva vocació d'influir en el govern de l'Estat. En canvi, la CNT propugnava l'acció directa. La revolució russa del 1917 va afavorir l'opció revolucionària en la lluita obrera. Al març de 1919, els obrers de Girona i altres poblacions es van declarar en vaga en solidaritat amb la vaga general que es va fer a Barcelona. El fet més transcendent va ser el locaut patronal de finals del 1919. Aquest locaut es va estendre per tota la província i la situació no es va normalitzar fins a mitjans febrer de 1920. Aquests fets són una mostra de les lluites entre sindicats obrers i la patronal. A partir del 1919 l'empresariat es va unir per fer front a les reivindicacions obreres i els sindicats i es va organitzar. També es van crear els sindicats grocs, que estaven controlats pels empresaris. A més es perseguien els líders sindicals, es tancaven locals cenetistes, es censurava la premsa obrera, s'expulsava els líders més combatius... Quan es va acabar el cicle de vagues i conflictes socials, quan la patronal tenia una posició forta i la CNT estava debilitada, es va produir el cop d'estat de **Primo de Rivera**.